

Tiếp xúc với GS. Đàm Trung Đồn mới thấy ông là một người hết sức giản dị và khiêm nhường, có tấm lòng thương yêu lớp trẻ tài năng nhưng nghèo khó. Đồng nghiệp gọi ông là Người Thầy có tâm Phật. Điều đó làm cho ông trở thành nhà khoa học - nhà giáo có ảnh hưởng sâu rộng cả trong chuyên ngành của mình cũng như trong xã hội.

Người thầy có tâm Phật

■ THÚY NGÂN

GS. Đàm Trung Đồn sinh ngày 3/12/1934 tại Hương Mạc huyện Tiên Sơn tỉnh Bắc Ninh. Ngay từ khi còn ngồi trên ghế nhà trường, Đàm Trung Đồn đã tỏ rõ năng khiếu đặc biệt và niềm đam mê khoa học tự nhiên. Năm 1952, trong kỳ thi học sinh giỏi các trường trung học được tổ chức ở Hà Nội, ông đã đạt giải nhất. Tốt nghiệp khóa đầu ĐH Tổng hợp Hà Nội, ông được giữ lại làm trợ giảng, chuyên sâu vật lý chất rắn và là một trong những nhà giáo đầu tiên của ngôi trường mới được thành lập này. Nhiều bài giảng trong buổi ban đầu của GS. Đàm Trung Đồn, sau này tập hợp lại thành giáo trình chính thức trong khoa, trong đó có: “Giáo trình Vật lý phân tử và nhiệt học”, “Thực tập chuyên đề về Vật lý chất rắn.” Một số bài giảng khác đã được đồng nghiệp bổ sung, hoàn chỉnh thành giáo trình: “Giáo trình kỹ thuật thực nghiệm Vật lý”. giáo sư cùng đồng nghiệp biên dịch giáo trình “Cơ sở vật lý” của các GS. D.Halliday, R.Resnick và J. Walker, một giáo trình nổi tiếng được giảng dạy rộng rãi tại các trường ĐH Vật lý ở Mỹ và nhiều quốc gia tiên tiến khác trên thế giới. Đàm Trung Đồn nhanh chóng trở thành một giảng viên đầy uy tín. Báo cáo khoa học đầu tiên của giáo sư là “Tính dẫn điện ion tấm phủ biển thể”. Đề tài “Hoạt động của mạch

bán dẫn trong điều kiện nhiệt đới” của ông đã được GS. Tạ Quang Bửu quan tâm, trước hết bởi tính ứng dụng khoa học của nó. Nhưng là cán bộ trẻ có thâm niên cao nhất trong Tổ Vật lý của Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội, trung tâm khoa học cơ bản cao nhất thời bấy giờ, thầy Đàm Trung Đồn được giao nhiệm vụ giải quyết hầu hết các vướng mắc về khoa học mà các cơ sở yêu cầu. Chính hai công trình đầu tiên này đã có ảnh hưởng quyết định đến phong cách nghiên cứu khoa học của thầy sau này. Đây có lẽ là những viên gạch đầu tiên để ông bước lên con đường khoa học với một tấm vóc mới, một giáo sư giảng dạy danh tiếng, một nhà nghiên cứu khoa học luôn hướng đến những ứng dụng thiết thực trong đời sống và phát triển công nghệ.

Đã nhiều lần giáo sư lãnh đạo đoàn học sinh giỏi Việt Nam tham dự Olympic Vật lý quốc tế. Kỳ thi đầu tiên, giáo sư đã nhanh chóng nhận ra hai điểm yếu cơ bản của đào tạo: Chương trình chậm cập nhật, tiếp cận những thành tựu mới của thế giới; Khả năng thực hành, ứng dụng. Điểm yếu này không hẳn phản ánh sự nghèo nàn, thiếu thốn trang bị thực nghiệm mà chính là giảng viên cũng như học sinh không quan tâm rèn luyện đúng mức, chưa nhận thức đầy đủ giá trị ứng dụng vào thực tiễn. Ông cùng

các giáo sư khác đã kịp thời khắc phục hai điểm yếu này. Thầy và trò đã tự tạo ra khá nhiều thiết bị, nâng cao kỹ năng thực hành cho học sinh. Cùng với GS. Dương Trọng Bái, GS. Đàm Trung Đồn soạn thảo hai cuốn sách: “Bài thi vật lý quốc tế” và “Tuyển tập các bài toán vật lý nâng cao trung học phổ thông”. GS. Đàm Trung Đồn không chỉ đem đến những tri thức, phương pháp học và thực hành vật lý nâng cao, cập nhật mà còn truyền cho thế hệ trẻ biết cách yêu, đam mê học, tìm hiểu và phát hiện. Kỳ thi đầu tiên không mấy thành công, nhưng 5 lần dự thi sau, Việt Nam được xếp thứ tư. Thi tài với những đoàn có truyền thống lâu đời, thành tích ấy của học sinh Việt Nam, đã gây ngạc nhiên trong lịch sử Olympic Vật lý quốc tế.

Công lao của ông trong việc đào tạo học sinh giỏi Vật lý được Bộ Giáo dục và Đào tạo rất trân trọng, vì thế trong kỳ thi Olympic Vật lý châu Á - Thái Bình Dương lần thứ 5 tổ chức tại Hà Nội năm 2004, ông được chỉ định tham gia Ban tổ chức với cương vị Chủ tịch.

Rời cương vị Chủ nhiệm Bộ môn Vật lý chất rắn, năm 1997, ông được giao nhiệm vụ xây dựng phương án thành lập hệ đào tạo Cử nhân Khoa học Tài năng, rồi làm trưởng ban điều hành đầu tiên của hệ này. Ông có khát vọng xây dựng một mô hình đào tạo chất lượng

cao và nỗ lực hết sức để chứng tỏ rằng những sinh viên được đào tạo như vậy sẽ có khả năng trở thành những tài năng tương lai của đất nước.

Khóa đầu tiên, 40 thí sinh trúng tuyển. Có thể nói ngày thi tuyển giống như một hội nghị khoa học. Ở đây thí sinh có thể thoải mái bày tỏ nguyện vọng, niềm đam mê và lý tưởng khoa học của mình. Hầu hết 40 thí sinh trúng tuyển là những học sinh giỏi, đạt giải thưởng trong nước và quốc tế. Sau năm học đầu tiên, một số trung tâm đào tạo nổi tiếng thế giới, trong đó có ĐH Bách khoa Paris đã cử các giáo sư sang Việt Nam trực tiếp phỏng vấn và cấp ngay 6 học bổng để sinh viên sang học ngành toán, vật lý của trường. Số sinh viên này đã học tập xuất sắc. Sau Pháp, các trung tâm đào tạo uy tín của Nga, Mỹ, Úc, Nhật, các trường ĐH Ohio, ĐH Florida Mỹ, ĐH Osaka Nhật, ĐH MGU Nga đã tiếp nhận sinh viên, cử nhân tài năng Việt Nam. Nhiều sinh viên trong số đó đã trở thành Tiến sĩ, nhà khoa học, giảng viên tài năng.

GS. Đàm Trung Đồn không chỉ đứng trên bục giảng trực tiếp đào tạo hàng nghìn sinh viên vật lý, giảng dạy nhiều khóa cao học, chủ biên nhiều đề tài nghiên cứu khoa học cấp Quốc gia, hướng dẫn luận văn Tiến sĩ cho nhiều nghiên cứu sinh. Năm 2008, giáo sư đã được phong tặng danh hiệu Nhà giáo Nhân dân. Bên cạnh công tác giảng dạy, giáo sư còn là nhà khoa học, đưa lý thuyết vào thực tiễn cuộc sống. Những công trình của GS. đều gắn với nhiều

linh vực công nghệ ứng dụng: Y tế, điện tử, quân sự, nông nghiệp, cơ khí...". Những thiết bị điện tử dùng cho khoa học công nghệ và y tế", công trình được giáo sư nghiên cứu thực hiện trong 10 năm. Thiết bị đo nhanh độ ẩm (thủy phân) cho nông sản, thiết bị đo nhanh hệ số dẫn nhiệt của đất đá. Những công trình kể trên đã tham gia trực tiếp vào hoạt động công nghệ của nhiều ngành kinh tế. "Thiết bị đo nhanh độ ẩm của một số nông sản" đã được Công ty Chè Việt Nam sử dụng trong giao dịch mua bán. "Thiết bị đo nhanh hệ số dẫn nhiệt của đất đá" đã được các nhà nghiên cứu địa chất, đặc biệt là trong thăm dò dầu khí sử dụng rất hiệu quả trên hai phương diện chính là kinh tế và khoa học. Sản phẩm này đã được các chuyên gia quốc tế trong ngành dầu khí đồng ý để Việt Nam sử dụng, lấy số liệu, lập bản đồ địa nhiệt khu vực châu Á, Thái Bình Dương. Lý thuyết, thực hành, là hai cách để GS. Đàm Trung Đồn đi vào khoa học. Một nhân cách nhà giáo, một nhà nghiên cứu ứng dụng ở GS. Đàm Trung Đồn đã được hình thành như vậy.

GS. Đàm Trung Đồn còn là Ủy viên Hội đồng Nhân dân khóa IX của Thành phố Hà Nội, phụ trách lĩnh vực Khoa học Kỹ thuật. Ông đã có đóng góp tích cực vào chủ trương phát triển công nghiệp điện tử của thành phố. Khi còn là Phó chủ nhiệm Chương trình điện tử nhà nước (1985 - 1995), ông luôn chia sẻ với các thành viên của các đề tài thuộc chương trình nhiều kinh nghiệm trong việc thực hiện các đề tài dạng nghiên cứu, phát

triển. Ông trở thành một chuyên gia có tầm cỡ được Bộ Khoa học và Công nghệ mời làm Chủ tịch Hội đồng cấp nhà nước để xét duyệt nội dung nghiên cứu, hay nghiệm thu các đề tài thuộc các chương trình nghiên cứu trọng điểm quốc gia. Là Ủy viên Hội đồng Tư vấn quốc tế của Trung tâm Quốc tế Đào tạo (sau đại học) về Khoa học Vật liệu (1993 - 2003), ông đã đóng góp nhiều kinh nghiệm để tiến hành liên kết đào tạo thạc sĩ và tiến sĩ với các trường đại học ở Hà Lan, và sử dụng nguồn kinh phí viện trợ một cách có hiệu quả. Cùng với các ủy viên của Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, ông đã đóng góp nhiều ý kiến tâm huyết tư vấn với lãnh đạo Đảng và Nhà nước trong việc giải quyết những vấn đề có tính vĩ mô của đất nước.

Nay giáo sư đã bước qua tuổi 80 nhưng niềm đam mê khoa học ở GS. thì vẫn trẻ trung như hồi nào, khi mới đặt chân vào trường đại học. Và thêm một niềm vui nho nhỏ, nhưng đượm và ấm trong trái tim ông, ấy là khi được tin những sinh viên của mình thành công trong học tập, nghiên cứu. Thành công của sinh viên mình chứng sinh động kết quả đào tạo đúng hướng của tập thể nhà giáo, nhà khoa học xuất sắc, tâm huyết của Trường ĐH Khoa học Tự nhiên - ĐH Quốc gia Hà Nội. Nhưng một nỗi niềm vẫn còn đau đáu trong lòng vị giáo sư cao niên: Dạy, bồi dưỡng như thế nào để phát hiện ra những học sinh giỏi, chuyên sâu mà giáo sư đã cống hiến cả cuộc đời khoa học của mình. Đã một thời những kỳ thi Olympic Vật lý quốc tế, trong khu vực châu Á, Việt Nam chỉ đứng sau Trung Quốc. Nhưng nay vị trí ấy đã có nhiều đoàn trong khu vực vươn lên, chiếm lĩnh, như Thái Lan, Singapore, Indonesia... Vấn đề cải cách giáo dục thực sự cấp bách hơn lúc nào hết. Học trong sách, trên giảng đường gắn với hoạt động công nghệ - khoa học mà cuộc sống đang đòi hỏi phải là một nội dung hàng đầu trong giáo dục, đào tạo nhân tài.